

Nieuws

Stenberg fluit en schrijft

Eerst maakte Berdien Steunenberg carrière als dwarsfluitiste onder de artiestennaam Berdien Stenberg (grootste hit *Rondo Russo*, 1983). Toen werd Steunenberg in 2010 wethouder in Almere voor het CDA en de ChristenUnie. Aan die loopbaan kwam binnen twee jaar een eind, toen ze op 29 maart 2012 moest opstappen, nadat de voltallige gemeenteraad een motie van wantrouwen had aangenomen wegens onvoldoende functioneren. Maar in 2014 komt ze terug, in twee hoedanigheden, en wederom onder de naam Berdien Stenberg. In februari verschijnt bij The House of Books haar literaire debuut, over de borstkankeroperatie die ze heeft ondergaan: *Hallo allemaal, m'n moeder die is kaal*. Daarnaast komt er een theateervoorstelling met een al even opwekkende titel: *Fluitend door het leven*.

§

Gratis boek van Boogers

Afgelopen donderdag om 10 uur 's ochtends zette Alex Boogers zijn nieuwe boek *Wanneer de mieren schreeuwen* online; het volledige boek dus, niet een knieperige paar alinea's of een eerste hoofdstukje. Vier uur later waren er al ruim duizend exemplaren gedownload. Het boek is gebaseerd op het verhaal van de 13-jarige Sedar Soares die in 2003 werd doodgeschoten nadat hij een sneeuwbal naar een auto had gegooid. De dader is nooit gevonden. Alex Boogers zat die dag in de woonkamer te werken, met de televisie aan

Stille tocht voor Seder Soares, 2003. Foto Raymond Rutting / de Volkskrant

en het geluid uit. 'Ik was 33, net vader en ik zag op het scherm het gezicht van Sedar Soares verschijnen: een prachtig jochie. Dat verhaal van zijn dood heeft me nooit meer losgelaten. Met dit boek wil ik Sedar recht doen, zijn ouders recht doen; ik wil dat het verhaal gekend wordt.

Mensen doen dit soort gebeurtenissen vaak af als incidenten, maar dat zijn het niet. Ze staan symbool voor iets, voor een bepaald gebrek aan moraliteit dat bij onze samenleving is gaan horen. Mijn zoon is nu 12, die staat straks ook in de sneeuw te spelen: die gedachte zou mij niet angstig moeten maken, maar dat doet hij wel.'

Boogers is niet van plan meer boeken gratis te verspreiden. 'Ik ga er geen gewoonte van maken. Maar met dit boek wil ik per se een breed publiek bereiken. En dat lukt niet via de boekhandel – boekhandelaars vinden dit niet commercieel genoeg, er waren maar een paar honderd exemplaren ingekocht. Dat die gratis versie me financieel niks oplevert, vind ik niet erg.'

De papieren versie van *Wanneer de mieren schreeuwen* verschijnt 14 november en kost 15 euro. De digitale versie is te downloaden via alexboogers.nl.

§

Uit Luceberts kast

Een 'prachtverkoop', zondag 1 december aanstaande in het Amsterdamse poëziecentrum Perdu. Een feestelijke bijeenkomst rond het thema 'De boekenkast van Lucebert' met film en voordracht door Lisa Kuitert, auteur van *De lezende Lucebert*, wordt besloten met de verkoop van een deel van het nagelaten boekenbezit van de dichter. De boeken (al dan niet voorzien van handtekening of stempel) worden in pakketjes van vier stuks à 12 euro verkocht. Nadien onderling losse titels ruilen mag, zegt Perdu erbij.

§

BOEKENWEEK 45

Bestsellers CPNB-top 10. Tussen haken het aantal weken dat het boek in de CPNB-top 60 staat.

1. Vincent de Vries *Vechtlust*. Voetbal International (1)
2. Kris Verburgh *De voedselzandloper*. Bert Bakker (75)
3. Ruby Wax *Tem je geest*. Spectrum (21)
4. Martin Bossenbroek *De Boerenoorlog*. Athenaeum (2)
5. Pauline Weuring & Kris Verburgh *Het voedselzandloperkookboek*. Bert Bakker (4)
6. Rosamund Lupton *Zusje*. Boekerij (33)
7. Donna Tartt *Het puttertje*. De Bezige Bij (7)
8. Joke van Leeuwen *Feest van het begin*. Querido (1)
9. De Bosatlas *Nederland van boven*. Noordhoff. (3)
10. John Grisham *De erfgenaam*. A.W. Bruna (2)

Geuzennaam

Jhumpa Lahiri's officiële voornamen luiden Nilanjana Sudeshna. Toen een Amerikaanse onderwijzer haar ouders vroeg naar een wat eenvoudiger roepnaam, stelden deze haar Bengaalse koosnaampje Jhumpa voor. Lahiri heeft zich lange tijd voor deze naam geschaamd. In *De naamgenoot* laat ze haar hoofdpersoon door een samenloop van omstandigheden de naam Gogol krijgen. De jongen haat de roepnaam, die hem tot een buitenstaander maakt, ziet zijn ouders als verraders en gaat zich uiteindelijk anders noemen. Lahiri zelf heeft Jhumpa uiteindelijk maar als geuzennaam omarmd.

Interview

JHUMPA LAHIRI 'DIT BOEK WILDE IK AL SINDS 1997 SCHRIJVEN'

Jhumpa Lahiri: 'Het was een geweldige uitdaging om me in te leven in een zo radicale persoonlijkheid als Gauri.'

Buitenstaander was Jhumpa Lahiri (46) altijd al. Sinds de Indiaas-Amerikaanse Pulitzerwinnares in Rome woont, voelt dat eindelijk goed. Voor Twee broers, haar meest ambitieuze boek tot nu, ging ze terug naar Calcutta.

Door Hans Bouman Foto Julius Schrank

Geworteld als een waterplant

Ze raakt bijna niet uitgesproken over haar nieuwe woonplaats Rome. 'Het klimaat is er geweldig! Tot eind november kun je er buiten eten, in elk geval overdag. Natuurlijk, in het hart van de zomer is het intens heet. Dan ga je naar de bergen. Maar na twee maanden is dat weer voorbij.'

Laat er geen misverstand over bestaan: het klimaat is niet de enige of zelfs maar de belangrijkste reden dat Jhumpa Lahiri ruim een jaar geleden de oostkust van de Verenigde Staten, waar ze vrijwel haar hele leven woonde, heeft ingeruild voor de Italiaanse hoofdstad.

'Ik verdiep me al vele jaren in de Italiaanse taal. Dat ik na mijn studie vergelijkende literatuurwetenschap een proefschrift over de Renaissance ben gaan schrijven, kwam vooral doordat ik me tot Italië voelde aangetrokken. Toen zich vorig jaar de gelegenheid voordeed een jaar in Rome te gaan wonen, heb ik die kans meteen aangegrepen. Inmiddels heb ik mijn man ervan weten te overtuigen dat we er in elk geval nog een tweede jaar aan vast moeten plakken. En wat mij betreft hoeft het daarbij niet te blijven.'

Naast Lahiri's voorliefde voor Italië en het Italiaans ligt er nog een tweede reden aan haar verhuizing ten grondslag: de behoefte om ergens anders te wonen. 'Al mijn boeken gaan over het fenomeen vreemdeling zijn. Maar hoewel ik ben opgevoed door mensen die zich vreemdeling voelden en zelf technisch een immigrant ben, heb ik in mijn bewuste leven nooit ergens anders dan in de Verenigde Staten gewoond. Weliswaar heb ik mij daar nooit thuis gevoeld, toch was het de enige plek die ik kende als achtergrond van mijn leven. Ik vond dat daar wat aan moest veranderen.'

Een van de aantrekkelijke kanten van haar nieuwe leven vindt Lahiri dat ze nu eindelijk buitenstaander is in een omgeving die ze zelf heeft gekozen. 'In Amerika was ik altijd buitenstaander zonder dat te willen.

Dat was dikwijls vervreemdend. Hier klopt het: ik zie er niet uit als een Italiaanse, spreek geen Italiaans als een Italiaanse, maar dat ik er toch woon is het gevolg van een eigen beslissing. Dat werkt bevrijdend, alsof ik ben herboren. Er wordt hier niets van me verwacht.'

Jhumpa Lahiri's wortels liggen in de Indiase deelstaat West-Bengalen. Haar vader emigreerde in 1964 van Calcutta naar Londen, in de hoop daar een beter bestaan op te kunnen bouwen. Een paar jaar later trouwde hij met een Indiase uit zijn geboortestreek, die vervolgens overkwam, waarna in 1967 Jhumpa werd geboren. Twee jaar later verhuisde het gezin naar de Verenigde Staten, aanvankelijk naar Boston, Massachusetts, later naar Kingston in het aanpalende Rhode Island.

Na meerdere voltooide doctoraalstudies, een proefschrift en twee cursussen *creative writing* werd ze kunstdocente en schreef daarnaast korte verhalen. In 1999 debuteerde ze met de bundel *The Interpreter of Maladies (Een tijdelijk ongemak)*, waarin de problemen en dilemma's van het opgroeien in twee culturen, de Indiase en de Amerikaanse, een centrale rol speelden. Het jaar daarop werd de bundel bekroond met de Pulitzer Prize for Fiction. Lahiri was in één klap een beroemd en goedverkopend schrijfster.

In de jaren die volgden, publiceerde ze de roman *The Namesake (2003, De naamgenoot)* en de verhalenbundel *Unaccustomed Earth (2008, Vreemd land)*. Recentelijk zag haar tweede roman het licht: *The Lowland*, in het Nederlands vertaald als *Twee broers*, haar omvangrijkste en meest ambitieuze boek tot nu toe.

'Al vanaf 1997 is dit het boek dat ik wilde schrijven. Uitgangspunt was een verhaal dat ik had gehoord van mijn grootouders in Calcutta, naar wie wij regelmatig op bezoek gingen. Vlak bij hun huis waren tijdens onlusten in de jaren zestig twee broers voor de ogen van hun familie door de politie geëxecuteerd. Dat verhaal is jarenlang door mijn hoofd blijven spoken en zes-

tien jaar geleden ben ik er met mijn vader over gaan praten. Vervolgens schreef ik een eerste scène voor een boek, maar kwam er niet verder mee. Want in wezen begreep ik niet goed waarover ik schreef.'

Gedurende tien jaar liet Lahiri het gegeven rusten, maar kreeg het niet uit haar hoofd. Pas tegen de tijd dat ze haar tweede verhalenbundel had voltooid, had ze de moed zich opnieuw in het onderwerp te verdiepen. Ze las over de geschiedenis van West-Bengalen in de jaren zestig en zeventig, toen als gevolg van sociale misstanden een radicaal-communistische beweging ontstond die zich op steeds heftiger wijze afzette tegen het corrupte gezag, met een golf van wederzijds geweld als voorspelbaar gevolg.

Vervolgens reisde ze naar Calcutta, sprak met mensen die actief bij de gebeurtenissen in die tijd betrokken waren geweest, of deze van nabij hadden meegemaakt. 'Ik ondervroeg oudere mannen, die nog altijd met vuur over hun gefnuikte idealen spraken, en anderen bij wie de desillusie de overhand had gekregen. Ze vertelden me over hun idealen, hun daden, maar ook hoe het dagelijks leven van de mensen er toen uitzag, hoe de jongeren naar school gingen, wat ze daar deden, waar ze met elkaar over spraken, alles.'

De kennis en het begrip van de historische omstandigheden maakte het voor Lahiri gemakkelijker om vervolgens haar eigen verhaal te creëren. Ze schiep haar eigen personages, die los kwamen te staan van de broers waarmee haar fascinatie begon. Zo ontstonden de degelijke, conventionele Subhash, die al vrij snel afstand zal nemen van de radicale beweging, en diens charismatische jongere broer Udayan, die er de belichaming van is.

Naast de twee broers uit de Nederlandse titel, telt Lahiri's boek nog een derde belangrijk personage: Udayan's echtgenote Gauri, een buitengewoon krachtige en eigenzinnige figuur wier handelen, net als dat van Udayan, grote consequenties zal hebben voor iedereen in haar directe omgeving.

'Qua persoonlijkheid sta ik het dichtst bij Subhash, al is hij dan een man en leeft hij in een ander tijdperk. Gauri was aanvankelijk een totaal raadsel voor me, het was een geweldige uitdaging om me in te leven in een zo radicale persoonlijkheid, die zo'n totaal andere invulling geeft aan het moederschap. Ik ben moeder van twee jonge kinderen en zij vormen een integraal onderdeel van mijn bestaan. Tot mijn grote geluk kan ik mijn loopbaan als schrijver heel goed combineren met het moederschap. In Gauri heb ik een personage geschapen voor wie dat totaal anders ligt. Niet iedereen is zo gelukkig als ik.'

Al vanaf haar eerste boek merkte Lahiri dat ze door veel Amerikanen van Indiase komaf als een rolmodel wordt beschouwd. En niet echt tot haar genoegen. 'Het is me erg vaak overkomen dat na een lezing mensen op me afkwamen en zeiden: hartelijk dank dat u mijn verhaal heeft geschreven. Ik weet dat dat alleen maar vriendelijk is bedoeld, maar het geeft me altijd weer een ongemakkelijk gevoel. Ik claim volstrekt niet om wie dan ook te vertegenwoordigen en schrik terug van het idee dat anderen mij wel als zo'n vertegenwoordiger zien. Tsjechov is van geweldige invloed op mij geweest. Als hij nu de kamer zou binnenlopen, zou ik hem graag bedanken dat hij zijn verhalen heeft geschreven. En hij schreef echt niet over Bengaalse meisjes die opgroeien in Amerika.'

Lahiri is terug bij het thema migratie dat, hoe hedendaags het woord ook klinkt, natuurlijk een fenomeen van alle tijden is, lees er *Exodus* maar op na. Ze heeft er een theorie over, die ze op haar kenmerkende wijze in een mooi beeld vult. 'Wanneer je als mens sterk geworteld bent, zoals mijn ouders dat waren, kan migratie werken als een zaag en een levenslang trauma veroorzaken. Ik ben meer als de waterplanten in het moerasland, het *lowland* dat ik in mijn boek beschrijf. Mijn wortels hebben geleerd in het water te dwarrelen, beweeglijk te zijn. Migratie betekent voor mij geen ontworteling meer.'

Als weinig anderen kan Lahiri met beelden en details duidelijk maken hoe haar personages zich voelen.

FICTIE
★★★★★
JHUMPA LAHIRI

TWEE BROERS
Uit het Engels vertaald door Ko Kooman.
Meulenhoff, 429 pagina's; € 19,95.

Het begint met een kalme beschrijving, stadsnatuur in de wijk Tollygunge in het Indiase Calcutta. Een wirwar van middenklassehuisjes, twee vijvers, een laag veld erachter dat na de moessonregens onder water verdwijnt en dan met groene waterhyacinten wordt bedekt, eenvoudige hutten, roerloze zilverreigers, bedorven lucht en modder.

Pas dan vangt Jhumpa Lahiri (1967) aan met haar verhaal over twee broers in Calcutta, die in de woelige jaren zestig ieder een andere kant uit gaan. De avontuurlijke Udayan sluit zich aan bij de verboden revolutionaire Naxalitische beweging, die desnoods gewapenderhand het communistische gelijkheidsideaal wil werkstelligen. De voorzichtige Subhash kan als scheikundige naar Rhode Island in Amerika, uitgerekend Amerika, en gaat daar in zijn eentje heen om onderzoek te doen. Er bestaat dan nog wel een band tussen de broers, maar er is ook een duidelijke verwijdering, en niet alleen in geografische zin.

In *Twee broers*, haar vierde boek (en tweede roman) doet Lahiri, specialiste in

de ervaringen van Indiase migranten en hun nakomelingen, niet iets volkomen anders dan we van haar verwachten, maar het is wel voor het eerst dat ze het kustlandschap van haar eigen jeugd beschrijft: na twee jaar Londen, waar ze werd geboren, verhuisden haar Indiase ouders naar de kleine Amerikaanse staat Rhode Island, en daar is ze opgegroeid.

Ze kent het zelf, het gevoel van ruimte dat Subhash overvalt als hij langs de kust rijdt, en misschien heeft ze haar ouders horen praten over de wereld van verschil met het immer lawaaiige Calcutta. Als weinig anderen kan Lahiri met een precies beeld of teder detail het gevoel opwekken dat ze haar vaak ingetogen personages niet met zo veel woorden hoeft te laten opmerken.

Subhash bijvoorbeeld rijdt naar een

pier, de zon staat laag, hij stopt bij een zoutwatermeertje: 'Er stond een reiger, amper zichtbaar in het gras, zo dichtbij dat Subhash zijn oranje kraalogen kon zien en zijn leikleurige verenkleed, warm getint door het late middaglicht. De hals was tot een S gevouwen; de lange scherpe snavel leek op de koperen briefopener die hij bij zijn vertrek uit India van zijn ouders had gekregen.' En natuurlijk vergelijkt hij de vogel met de zilverreigers in Tollygunge die door het modderige water waadden tijdens het jagen: die waren 'magerder, armoediger, lang niet zo statig als deze'.

In de dagen erna komt hij naar die plek terug om naar de reiger te kijken. Lahiri hoeft er niet met de aanwijstok naast te gaan staan: de heimwee is voelbaar, de schoonheid, een onbestemd besef van stilstand en ook van onbereikbaarheid - de

vogel vliegt er vandoor als je hem te dicht nadert.

Groot en zwaar zijn de thema's, schaars zijn de dialogen, en het is alsof de auteur behoedzaam te werk moest gaan om te voorkomen dat haar personages instorten. Udayan wordt in 1971 doodgeschoten door de politie, vergeefs had hij zich tussen de waterhyacintbladeren achter het huis verstopt. Zijn ouders en zijn zwangere jonge vrouw Gauri zijn ooggetuigen van de laffe moord. Subhash komt naar Calcutta en besluit de plaats van zijn broer in te nemen: hij trouwt met Gauri en neemt haar mee naar Rhode Island. Daar wordt Bela geboren, het dochtertje dat niet beter weet dan dat hij de vader is.

En voor wie hij ook een goede vader kan zijn. Méér dan dat Gauri een moeder voor Bela is. Want Gauri mist haar man en is

niet verliefd op diens broer. Zij trekt zich terug in haar studie filosofie, tot ze op een dag het huis heeft verlaten, zonder gedag te zeggen. Tientallen jaren zal ze niets van zich laten horen.

In deze vertelling snikt en broeit er van alles onder het oppervlak. Lahiri is een schrijfster die nuchter opereert, opdat kolke emoties haar verhaal niet komen bederven. Wat niet wil zeggen dat ze het gebied van de grote gevoelens links laat liggen. Maar als Bela haar moeder mist, staat dat er niet.

Er staat dat Bela in haar kamer in Rhode Island een schaduw op de muur ziet, kortstondig, die haar aan Gauri's profiel herinnert: 'In die schaduw zag ze de vorm van haar moeders voorhoofd, de glooiing van haar neus, haar mond en haar kin. Elke dag verdween het beeld als de zon zijn boog om het huis beschreef; elke ochtend keerde het terug op de plaats die haar moeder was ontvlucht.'

Het is moeilijk je een lezer voor te stellen die onder dit dagelijkse verschijnen van een moeder aan haar dochter, stevast gevolgd door haar dagelijkse verdwijning, onbewogen blijft. Zonder dat er een traan of een zakdoek aan te pas komt, gedempt, plaatst Lahiri haar voltreffers.

Arjan Peters